

UZUNKÖPRÜ'DE HALK TAKVİMİ VE SICAKLIK İLİŞKİSİ

Yrd. Doç. Dr. Talat KOÇ*
Nazan KESKİN**

ÖZET

Bu araştırmada Uzunköprü'de halk takvimi ve sıcaklık özellikleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Gerçekleştirilen çalışma sırasında Edirne meteoroloji istasyonuna ait günlük sıcaklık verileri ve Uzunköprü merkezi ile örnek köylerden elde edilen halk takvimi bilgileri kullanılmıştır.

Halkın yüzlerce yıllık yaşam deneyimleri iklim özellikleriyle ilgili hayli doğru sonuçlar vermektedir. Halk takviminde dönem özellikleriyle sıcaklık analizi sonucunda elde edilen sonuçlar arasında yakın ilişki belirlenmiştir. Bu nedenle herhangi bir sahada iklim özelliklerinin araştırılması sırasında ölçüm sonuçları yanında halk takvimi verilerinin de kullanılması yerinde olur.

Anahtar Kelimeler: Halk takvimi, sayılı gün, sıcaklık.

RELATIONSHIP BETWEEN PEOPLE CALENDER AND TEMPERATURE IN UZUNKÖPRÜ

ABSTRACT

In this research the relationship between people calendar and temperature characteristics were studied. In this study, daily temperature datum from Edirne meteorological station and the public calendar information which is taken Uzunköprü centre and its sample villages were used.

People's life experience throughout hundred years gives very true results about climatic characteristics. Very strong relation are determined between period characteristics in the people calendar and results of temperature analysis. For that reason, during the research of climatic characteristics anywhere, people calendar datum must be used with the analysis results.

Key Words: People calendar, number of days, temperature.

* Balıkesir Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü.

** Balıkesir Üniversitesi, Necatibey Eğitim Fakültesi, Coğrafya Eğitimi ABD 4. sınıf öğrencisi. Gerçekleştirilen anket çalışmalarında görev aldı.

1. GİRİŞ

Mekan-zaman-insan etkileşiminin incelenmesi olarak tanımlanabilecek coğrafya araştırmalarında konuları çok çeşitlendirmek mümkündür. Bu kapsamda belirli bir sahada halkın geleneksel bilgilerden hareketle belirlediği ve kullandığı takvimler kültür coğrafyası araştırma konusu olabilmektedir (Güner ve Şimşek 1998). Bunun yanında halk takviminin oluşmasına ortam hazırlayan fiziki coğrafya özellikleri ve ekonomik özellikler coğrafyanın değişik bilim dallarının araştırma konularıdır. Söz konusu konuların ayrı ayrı ele alınması yanında, karşılıklı etkileşimin de incelenmesine ihtiyaç vardır. Tunçdilek (1967) tarafından İsparta için gerçekleştirilen çalışma ilginç bir örnektir. Ertüre (1975) tarafından takvimlerdeki sayılı günler ile Kandilli rasathanesi iklim gözlemleri arasındaki ilişki araştırılmıştır. Erinç (1984:230) halk tarafından hav olaylarının tahmini için kullanılan belirli gün ve dönemlerin iklim araştırmalarında kullanılabileceği ifade edilmektedir. Sunulan bu araştırmada ise Uzunköprü'de halk takvimi özellikleri ve sıcaklık verileri arasındaki ilişki incelenmiştir.

Halk takvimi: Herhangi bir yöre insanının temelde kültürel miras olarak edindiği, uzun süreli deneyimlere dayanan zaman-hayat ikilisinin bir dizgesi olarak tanımlanmaktadır (Erginer 1984:22). Halk takvimi yerel özellikleri, takvimlerdeki gün veya dönemler ise ülke genelinde kabul edilen fakat yerele göre farklılaşan durumları ifade etmektedir. Herhangi bir sahada halk takviminin şekillenmesinde en önemli etkenlerden biride iklim koşullarıdır (Erginer 1984:23). Halk takvimi iklim ilişkisinde, yaşamsal etkinliklere doğrudan etkisinin fazla olması nedeniyle sıcaklık-halk takvimi ilişkisi ön plana çıkmaktadır (Erginer 1984, Erinç 1984, Ertüre 1977, Tunçdilek 1967).

Sıralanan bu yaklaşımlardan hareketle Uzunköprü'de halk takvimindeki sıcaklık ile ilgili dönem ya da günlerin, ölçülen sıcaklıkların özellikleri ile karşılaştırılması yapılmıştır. Böylece halk takvimindeki sıcaklık ile ilgili sayılı günlerin gerçekte frekansları ölçülen sıcaklık verilerinden hareketle değerlendirilmiştir.

BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Araştırma sırasında kullanılan diğer bir veri grubu ise Edirne meteoroloji istasyonunda, 1929-1998 yılları arasında ölçülen 70 yıllık günlük sıcaklıklardır. Sıcaklık verilerinin değerlendirilmesi sırasında günlük en yüksek, en düşük ve ortalama veriler esas alınmıştır. Uzunköprü'de uzun dönemli gözlem yapan meteoroloji istasyonu yoktur. Diğer taraftan; Edirne ile Uzunköprü birbirine çok yakın ve benzer coğrafi ortam özelliklerine sahiptir. Bu nedenle, Uzunköprü ile ilgili değerlendirme yapılması sırasında, Edirne meteoroloji istasyonu verilerinin kullanılması uygun görülmüştür.

Çizelge 1. Uzunköprü 'de takvimlerdeki ve halk takvimindeki sıcaklık ile ilgili dönem ve günler.

Halk Takviminde Dönem Yada Günler ve Özellikleri		Çeşitli Takvimlerde	Halk Takviminde
Sıcak dönem	Hızır günleri	6 Mayıs- 7 Kasım	6 Mayıs- 7 Kasım
Soğuk dönem	Kasım günleri	8 Kasım-5 Mayıs	8 Kasım-5 Mayıs
Soğuk dönem	Zemheri	22 Aralık-30 Ocak	23 Ocak-31 Ocak
Soğuk gün	Bocuk	—	8 Ocak
Soğuk gün	Tahta atımı	—	18 Ocak
Sıcak gün	1. Cemre	20 Şubat	20 Şubat
Sıcak gün	2. Cemre	27 Şubat	27 Şubat
Sıcak gün	3. Cemre	6 Mart	6 Mart
Soğuk dönem	Kocakarı soğukları	11-17 Mart	9-16 Mart
Soğuk dönem	Mart dokuzu (Babo günleri)	22-31 Mart	14-22 Mart
Soğuk dönem	Aprilin beşi	—	13-18 Nisan
Dönem başı	Hidrellez	6 Mayıs	6 Mayıs
Sıcak dönem	Harman sığağı (Eyyam-ı bahar)	1-8 Ağustos	-
Sıcak dönem	Ağustos sığağı	~	15 Temmuz-15 Ağustos
Sıcak dönem	Pastırma yazı	11-26 Kasım	1-30 Kasım

Öncelikle takvimlerden elde edilen sonuçlar ile halk takvimi sonuçlarının karşılaştırılması yapılmıştır. Devamında halk takvimindeki sıcaklık ile ilgili dönem ve günler ile sıcaklık verileri karşılaştırılmıştır. Halk takviminde yıl, **Hızır günleri** (Ruz-u Hızır, 6 Mayıs-7 Kasım arası 186 gün) ve **Kasım günleri** (Ruz-u Kasım, 8 Kasım-5 Mayıs arası 179 gün) olmak üzere ikiye ayrılmıştır (Şekil 2-3-4). Karşılaştırma yapılabilmesi için halk takviminde Hızır ve Kasım gibi özel dönemlere ait belirlenen günlerin, miladi takvimdeki karşılıkları tespit edilmiştir. Sıcaklık verileri günlük en yüksek, en düşük ve

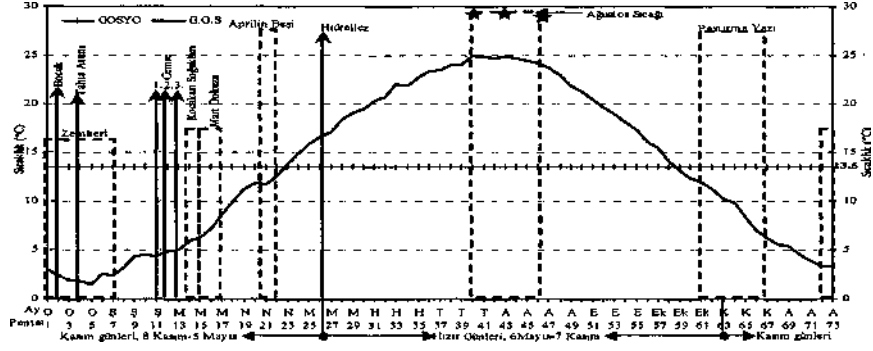
T.KOÇ-N.KESKİN/UZUNKÖPRÜ'DE HALK TAKVİMİ VE SICAKLIK İLİŞKİSİ

ortalama olarak ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Günlük sıcaklıkların gözlem dönemindeki (1929-1998) ortalamaları, standart sapma oranları ile %68, %95 ve %99 güven aralıkları hesaplanmıştır. Daha sonra Koç (2000) tarafından önerilen sıcaklık basamaklarından yararlanarak, her sıcaklık basamağının günlük etki oranları belirlenmiştir. Sıcaklık basamaklarının etki oranlarının günlük olarak şekil üzerinde ifade edilmesi anlaşılmayı zorlaştırmaktadır. Bu nedenle Türkiye ikliminde etkili olduğu Koçman (1993), Fairbridge (1997) ve Koç (2000) tarafından ifade edilen beşer günlük dönemler (pentat) esas alınmıştır. Sıcaklık için hazırlanan etki oranları Erinç (1984:230-231) tarafından ifade edilen regülarite özelliklerinin de belirlenebilmesine ortam hazırlamıştır. Böylece, Çizelge 1 de ifade edilen dönemler ile sıcaklık özelliklerinin karşılaştırılması mümkün olmuştur (Şekil 2-3-4). Bu aşamada takvimlerde, halk takvimlerinde ve sıcaklıklarda belirli dönem ya da günlerin oluşmasını hazırlayan şartlar üzerinde durulmamıştır. Tanımlanan dönem ya da günlerin oluşumunun açıklanması başlı başına bir araştırma konusudur. Belirlenen kapsamda konuların sonunda genel bir açıklama yapılması ile yetinilmiştir.

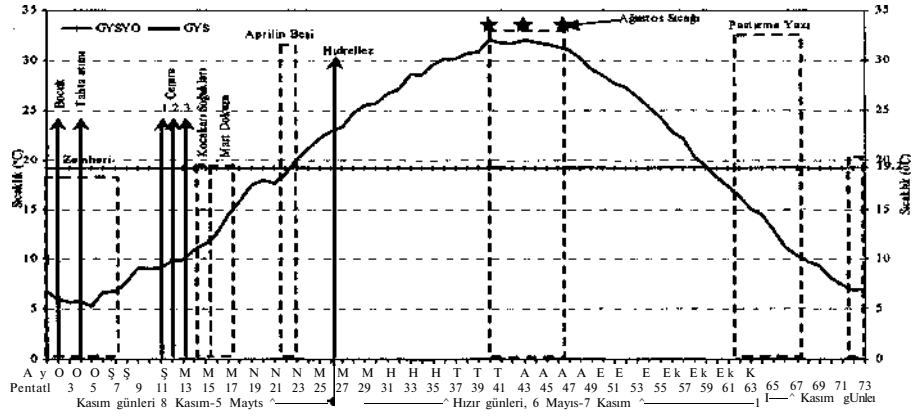
3. COĞRAFİ ÖZELLİKLER

Meriç Ovası üzerinde bulunan Uzunköprü ilçe 18 m ile 343 m ler arasında değişen yükseklik değerlerine sahiptir. Araştırma sahası yaklaşık olarak 26° 27' - 26° 57' doğu meridyenleri ile 41° 01' - 41° 26' kuzey paralelleri arasında bulunmaktadır (Şekil 1). Uzunköprü, genel hatları ile Meriç Ovası ve yakın çevresindeki tepelik alanlar üzerinde bulunmaktadır. Uzunköprü'de konum özellikleri nedeniyle Akdeniz iklimi ile iç kesime doğru etkisi gözlenen karasal şartlara geçiş yaşanmaktadır. Sahada yaşanan sağanak yağışlar önemli zararlara neden olabilmektedir. Uzunköprü çevresinde doğal orman örtüsünün tahribi nedeniyle, tarım arazileri ve çalılıklar dikkat çekmektedir.

Uzunköprü'nün bugünkü nüfus yapısı Cumhuriyet döneminde şekillenmiştir. Dana önce değişik etnik gruplardan oluşan nüfus, daha sonra yaşanan yer değiştirmeler ile çoğunluğunu Türklerin oluşturduğu bir özellik kazanmıştır. Bu sahada yaşayan Türklerin özellikle Balkanlardan yaşanan göçler ile gelmiş olması halk takviminin şekillenmesini etkileyecek bir durumdur. Ekonomide tarım en önemli etkinlik olarak dikkat çekmektedir.

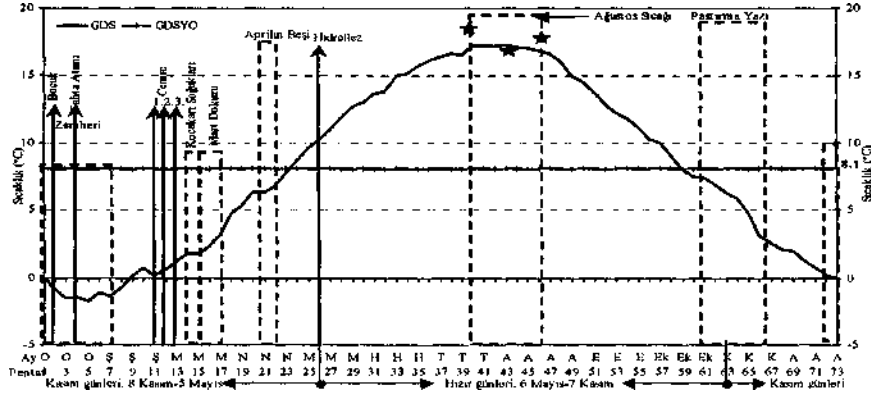

Şekil 2. Uzunköprü'de halk takvimi verileri ile günlük ortalama sıcaklık özellikleri arasındaki ilişki. GOS: Günlük ortalama sıcaklık, GOSYO: Günlük ortalama sıcaklığın yıllık ortalaması.

Şekil 3. Uzunköprü'de halk takvimi verileri ile günlük yüksek sıcaklık özellikleri arasındaki ilişki. GYS: Günlük yüksek sıcaklık, GYSYO: Günlük yüksek sıcaklığın yıllık ortalaması.

T.KOÇ-N.KESKİN/UZUNKÖPRÜ'DE HALK TAKVİMİ VE SICAKLIK İLİŞKİSİ

Şekil 4. Uzunköprü'de halk takvimi verileri ile günlük düşük sıcaklık özellikleri arasındaki ilişki. GDS: Günlük ortalama sıcaklık, GDSYO: Günlük yüksek sıcaklığın yıllık ortalaması.

4. HALK TAKVİMİ VE SICAKLIK ÖZELLİKLERİ İLİŞKİSİ

Çeşitli duvar takvimlerinden ve halk takviminden elde edilen sıcaklık ile ilgili dönem ve günler Çizelge 1'de gösterilmiştir. Yılın değişik özellikte belirli dönem ve günlere ayrılmış olması dikkat çekmektedir. Belirlenen her dönemin uzunluğu ve özellikleri farklılaşmaktadır. Halk takviminde dönem yada günler ile sıcaklık verileri arasındaki ilişki aşağıda özetlenmiştir.

Zemheri

Çok şiddetli soğukların yaşandığı dönem olarak tanımlanmıştır. Diğer takvimler ile halk takvimi arasında önemli bir fark yoktur (Çizelge 1). Genel hatları ile aralık sonu ile ocak ayının tamamını kapsamaktadır.

Halk takviminde tanımlanan zemheri dönemi ve özellikleri ile günlük sıcaklık verilerinin analiz sonuçları arasında belirgin bir paralellik dikkat çekmektedir. Günlük düşük sıcaklık ortalamaları 73. pentattan itibaren sıfırın altına düşmektedir (Şekil 4). Bu durum 8. pentata kadar, diğer bir ifade ile şubat ayının ikinci yarısına kadar devam etmektedir. Zemheri döneminde sıcaklıkların

düşük olması, günlük ortalama ve yüksek sıcaklık ortalamalarında da açık bir şekilde gözlenmektedir (Şekil 2-3). Bu dönemde en düşük değerler 5. pentatda görülmektedir. Bu durum düşük sıcaklık basamaklarının 5. pentatta en yüksek etki oranına çıkması ile kendini göstermektedir (Şekil 2-3-4). Halk takviminde ifade edilen soğuk dönem (Zemheri) sıcaklık verilerinin analizinde de açık bir şekilde görülmektedir.

Bocuk

Takvimlerde belirlenmeyen "**Bocuk**", halk tarafından şiddetli soğukların yaşandığı gün olarak tanımlanmaktadır. 8 Ocak tarihi Bocuk günü olarak tanımlanmıştır (Çizelge 1).

Soğuk günü ifade eden Bocuk günü, zemheri dönemi içinde yer almaktadır (Çizelge 1, Şekil 2-3-4). Soğuk dönem içinde böyle bir günün belirlenme ihtiyacının hissedilmesi en soğuk gün olması beklentisini getirmektedir. Bununla birlikte günlük ortalama ve yüksek sıcaklıklar ortalamalarında en düşük değerler 22 Ocak, günlük düşük sıcaklık ortalamalarında ise 23 Ocak tarihidir. Bu nedenle Bocuk en düşük sıcaklığın yaşandığı günden 14 gün öncesini ifade etmektedir. Soğuk bir dönemin başlangıcında yaşanan ani soğuk hava sokuluşları böyle bir günün tanımlanmasına ortam hazırlamıştır. Bu gün sonrasında havanın soğumaya devam ettiği görülmektedir (Şekil 2-3-4).

Tahta Atımı

Tahta **Atımı** 18 Ocak tarihinde yaşanan soğuk gün olarak belirlenmiştir (Çizelge 1). Takvimlerde bulunmayan Tahta Atımı, tarihi halk takviminde kullanılmaktadır. Tahta Atımı, diğer bir ifade ile **Haç Atımı** olarak da tanımlanmaktadır. Balkanların değişik yerlerinden bu sahaya göç eden toplumların kültürel bir yansıması olduğu düşünülmektedir. Bu saha halkının, daha önce yaşadıkları sahadaki Hıristiyan kültürünün bir etkisi olarak ifade

T.KOÇ-N.KESKİN/UZUNKÖPRÜ'DE HALK TAKVİMİ VE SICAKLIK İLİŞKİSİ

edilebilir. Bu gün; nehre atılan bir tahta parçasının ya da "Haç"m donacağı kadar soğukların yaşandığı bir günü ifade etmek için kullanılmaktadır.

Tahta Atımı da, Bocukta olduğu gibi Zemheri dönemi içinde soğuk bir günü tanımlar. Bununla birlikte en soğuk günden 4-5 gün öncesini işaret etmektedir. Tahta Atımı gününde de Bocukta olduğu gibi bir kayma olmakla birlikte, bu kayma Tahta Atımında Bocuk'tan daha azdır. Diğer bir ifade ile Tahta Atımı en soğuk günü ifade etmesi açısından yaşanan daha yakındır. Zemheri dönemde ve bu dönem içindeki Bocuk ve Tahta Atımı günlerinde düşüş, sıcaklık basamaklarının etki oranları belirgin bir şekilde artmaktadır (Şekil 2-3-4).

Cemreler Günleri

Birinci Cemre (havaya, 20 Şubat), **İkinci Cemre** (suya, 27 Şubat) ve **Üçüncü Cemre** (toprağa, 6 Mart) şeklinde tanımlanır. Sırasıyla hava, su ve toprağın ısınması olarak algılanır. Her biri bir sıcak gün olarak tanımlanır. Cemre günlerinin, halk tarafından ayrı ayrı günleri ifade edecek şekilde kullanılmasına rağmen aslında bir dönemi ifade etmektedir. Soğuk bir dönem sonrasında sıcak hava sokuluşlarının belirginleştiği bir süreçtir.

Halk takviminde cemrenin, birincisinde havaya, ikincisinde suya ve üçüncüsünde toprağa düştüğü kabul edilmektedir. Buradaki düşme kavramı belirtilen bu ortamlarda sırası ile ısınmanın gerçekleştiğinin ifade edilmesidir. 22-23 Ocak tarihlerinde yaşanan en düşük sıcaklıklardan sonra artış eğilimi gösteren sıcaklık eğrisi, Cemre günlerinde daha da dikleşmektedir (Şekil 2-3-4). Bunun yanında düşük sıcaklık basamaklarının etki oranları da belirgin bir şekilde azalmıştır (Şekil 2-3-4). Cemre günleri dönem olarak değerlendirildiğinde, ısınma ile ilişki kurmak mümkündür. Bununla birlikte Cemre günleri tek tek belirtilen tarihler ile ilgili olarak değerlendirildiğinde, anlamlı bir sonuç çıkarmak zordur.

Kocakarı Soğukları

Mart ayında yaşanan 7-8 günlük şiddetli soğukları ifade etmektedir. Uzunköprü'de halk takviminde **Kocakarı Soğukları'nın** takvimlere göre iki gün önce başladığı ifade edilmektedir (Çizelge 1).

Mart ayı ortalarını ifade eden Kocakarı Soğukları dönemi genel hatları ile bir ısınmanın yaşandığı aşamada yer almaktadır. Yaşanan ani soğuk hava sokuluşlarının varlığı grafiklere yansımıştır (Şekil 2-3-4). Ortalamaları (günlük ortalama, en yüksek ve en düşük) gösteren eğrinin yükselme eğiliminde bir zayıflama 14. ve 15. pentatlarda dikkat çekmektedir. Günlük düşük sıcaklıklardan yararlanılarak hazırlanan grafikte ise 15. pentat değeri (1.75 °C) 14. pentata göre (1.81 °C) daha düşüktür (Şekil 4). Bu durumun yaygın bilinen "**Mart kapıdan baktırır, kazma kürek yaktırır**" atasözünün farklı bir şekilde yansımalarıdır.

Mart Dokuzu

Başka bir sözle "Babo Günleri" olarak da bilinen **Mart Dokuzu** günleri yine mart ayında yaşanan şiddetli soğuklardır (Çizelge 1).

Mart Dokuzu da Mart ayının ikinci yarısındaki soğuk hava sokuluşlarını ifade etmektedir. Bununla birlikte grafiklerde sürenin uzadığı ve sokulan soğuk havanın Kocakarı Soğuklarına göre daha az şiddetli olduğunu göstermektedir. Yine de tanımlanan soğuk dönem ile sıcaklık özellikleri arasında ilişkinin varlığı dikkat çekmektedir (Şekil 2-3-4).

Aprilin Beşi

Takvimlerde tanımlanmayan bu dönem halk takviminde 13-18 Nisan tarihleri arasına karşılık gelmektedir (Çizelge 1). **Aprilin Beşi** genel olarak ısınma döneminde beklenmedik soğukların yaşandığı günler olarak ifade edilir. Bu dönemde yaşanan soğuk hava akımları tarım ekonomisinin egemen olduğu sahada "**Kork aprilin beşinden, öküzü ayırır eşinden**" şeklinde ifade edilen atasözünün şekillenmesine neden olmuştur. Tarlada işlerin yapılmaya başlandığı

T.KOÇ-N.KESKİN/UZUNKOPRU'DE HALK TAKVİMİ VE SICAKLIK İLİŞKİSİ

dönemde yaşanan ani soğukların toprağın işlenmesinde kullanılan öküzlerin ölümüne neden olabilecek kadar şiddetli olduğu düşüncesi yaygındır.

Bu dönemin sonuna kadar bütün sıcaklıklar yıllık ortalamanın altındadır. Aprilin Beşi de belirgin sıcaklık artışlarının yaşandığı dönemde bulunmaktadır. Bununla birlikte Aprilin Beşi dönemi içinde bulunan 21. pentat 20. pentata göre daha düşük değerlere sahiptir (Şekil 2-3-4). Ek olarak düşük sıcaklık basamaklarının etki alanlarında geçici bir artış dikkat çekmektedir. Sıcaklık artışlarının yaşandığı bu süreçte geçici bir duraksama, hatta düşüş, halk takviminde Aprilin Beşi olarak ifade edilmiştir. Bu dönemin oluşmasında kuzey sektörden soğuk hava sokuluşlarının etkili olduğu düşünülmektedir. Aprilin Beşi sonrasında sıcaklık artışı tekrar başlamakta ve kısa sürede yıllık ortalamanın üzerine çıkmaktadır (Şekil 2-3-4).

Hıdrellez

Hıdrellez hem diğer takvimlerde hem de halk takviminde belirtilmektedir. Hıdrellez tarihi olarak 6 Mayıs bilinir (Çizelge 1). Hıdrellez aslında belirli sıcaklık özelliği gösteren gün ya da dönem değildir. Soğuk bir dönem sonrasında sıcaklıkların artmaya başladığı bir tarih olarak tanımlanır (yaz günleri başlangıcı).

Hıdrellezin belirli özellikte (soğuk yada sıcak) bir dönem ya da gün olmaması nedeniyle sıcaklık özellikleri ile ilişkisinin kurulması zor olmaktadır. Bununla birlikte hıdrellez sonrası yüksek sıcaklık basamaklarının etki oranındaki belirgin artış dikkat çekmektedir (Şekil 2-3-4). Belirgin ısınma düşük sıcaklık basamaklarının etki oranlarının azalması ve ortalama grafiğinin daha da dikleşerek yükselmeye devam etmesi şeklinde de kendini göstermektedir. Bu durum Hıdrellezin yaz başlangıcı olarak algılanmasının sıcaklık verilerinin analizi sonuçları ile de desteklendiğini ifade eder (Şekil 2-3-4).

Ağustos Sıcağı

Takvimlerde **Eyyam-ı Bahur** olarak da ifade edilir. Şiddetli sıcakların yaşandığı bir dönem olarak bilinen Ağustos Sıcağı halk takviminde kullanılmamaktadır. Eyyam-ı Bahur 1-8 Ağustos tarihleri arasında yaşandığı ifade edilen şiddetli sıcakları tanımlamak için kullanılmaktadır (Çizelge 1). Halk takviminde yaz döneminde yaşanan şiddetli sıcakları ifade etmek için **Ağustos Sıcağı** veya **Harman Sıcağı** kavramları kullanılmaktadır. Ağustos Sıcağı kavramı 15 Temmuz-15 Ağustos tarihleri arasındaki dönemi ifade etmektedir (Çizelge 1). Ağustos sıcağı dönemi Eyyam-ı Bahur dönemini de kapsamaktadır. Bu nedenle takvimlerde Eyyam-ı Bahur olarak belirtilen dönemin halk takviminde genişletilerek Ağustos Sıcağı olarak ifade edildiği düşünülmektedir.

Zemheri nasıl düşük sıcaklıkların doruk noktalarında yaşandığı dönem ise, Ağustos Sıcağı da yüksek sıcaklıkların en belirgin şekilde yaşandığı dönemi ifade etmektedir. Ağustos Sıcakları halk takviminde 15 Temmuz-15 Ağustos, sıcaklık analizlerinde ise 40. ve 46. pentatlar arasında bulunmaktadır. Halk takviminde belirlenen durum yaşanan şartları açıklamaktadır. Bu dönem ile ilgili olarak takvimlerde 1-8 Ağustos arası ifade edilmektedir. Takvimlerde ifade edilen durum gerçeği açıklamaktan uzaktır. Oysa doğrudan o saha ikliminden etkilenen yöre halkının tespitleri daha doğru sonuçlar vermektedir. Ağustos Sıcağında 40. pentat da günlük ortalama sıcaklık ortalaması 25.0 °C, günlük yüksek sıcaklıklar ortalaması 32.0 °C ve günlük düşük sıcaklıklar ortalaması 17.2 °C olarak gerçekleşmiştir (Şekil 2). Bunun yanımda 46. pentat değerine kadar dalgalanmalar ile yüksek sıcaklık değerleri devam etmiştir. Bu dönem halk takviminde ifade edilen Ağustos Sıcağı kavramına karşılık gelmektedir. 46. Pentat sonrasında ise sıcaklık değerlerinde belirgin bir düşüş yaşanmaktadır (Şekil 2-3-4). Bu durum halk arasında kullanılan "**Ağustosun on beşi yaz, on beşi kış**" ifadesini doğrular bir şekilde yaklaşık 15 Ağustos dan itibaren sıcaklık değerlerinde belirgin bir düşüş olduğu saptanmıştır (Şekil 2-3-4).

T.KOÇ-N.KESKİN/UZUNKÖPRÜ'DE HALK TAKVİMİ VE SICAKLIK İLİŞKİSİ

Pastırma Yazı

Pastırma yazı soğuk döneme geçişin yaşandığı Kasım ayında yaşanan mevsimsiz sıcakları ifade etmek için kullanılmaktadır. Pastırma Yazı, diğer takvimlerde 11-26 Kasım, halk takvimlerinde ise 1-30 Kasım arası yaşanan mevsimsiz yüksek sıcaklardır (Çizelge 1). Halk takvimindeki Pastırma Yazı dönemi takvimlerdekine göre daha geniş tutulmuştur.

Halkın kasım ayını kapsayacak şekilde tanımladığı Pastırma Yazı soğuk döneme doğru gidişte ani sıcak hava baskınlarını ifade etmektedir. Toplumda yazdan kalma günler olarak tanımlanan dönem, açık olarak günlük düşük sıcaklık ortalamalarının pentatlara göre etki oranlarında net olarak gözlenmektedir (Şekil 4). Bu dönemde yaklaşık olarak 15 Ağustos'tan başlayarak devam eden sıcaklık düşüşü yaşanmaktadır. Pastırma Yazı döneminde sıcaklık düşüşünde geçici bir duraklama gözlenmektedir. Pastırma Yazı sonrasında sıcaklık düşüşü daha da belirginleşerek devam etmektedir. Diğer taraftan Pastırma Yazı sonrasında düşük sıcaklık basamaklarının etki oranlarında belirgin artışlar gözlenmektedir (Şekil 2-3-4).

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Herhangi bir sahanın iklim özelliği, o sahada yaşanan doğal durumu ifade etmektedir. Halkın kullandığı deyimler, takvimlerdeki sayılı günler ve daha gelişmiş olarak iklim bilimi çalışmaları iklim özelliklerinin durumunu tanımlama çabalarının farklı boyutlarıdır. Her çabada temel amaç iklim özelliklerini en iyi şekilde belirleyerek insan yaşantısını kolaylaştıracak şekilde yararlanmaktır.

Sunulan bu çalışmada, Uzunköprü'de takvimlerdeki ve halk takvimindeki sıcaklık ile ilgili dönemler, günlük sıcaklık özellikleriyle karşılaştırılmıştır. Araştırma sonucunda çıkan sonuç ve önerileri kısaca şu başlıklar altında ifade etmek mümkündür:

1. Soğuk gün ve dönemler sıcak gün ve dönemlere nazaran daha fazla belirlenmiştir. Bu durumu, özellikle soğuk şartların yaşamsal etkinliklere olumsuz etkisinin fazla olması ile açıklamak mümkündür.
2. Takvimlerde olmayan gün ve dönemler halk takviminde tespit edilebilmektedir. Takvimlerdeki gün yada dönemler ülke geneli için tanımlanmaya çalışılmıştır. Oysa halk takvimi doğrudan yaşam ortamının coğrafi özelliklerini yansıtmaktadır.
3. Halk takviminde tanımlanan **günler** ile sıcaklık özellikleri arasında uyum azdır. Bocuk, Tahta Atımı ve Cemre günlerinde bu durum açık bir şekilde gözlenmektedir. Bu nedenle halk takvimindeki günleri, dönemler olarak algılamak ve tanımlamak daha doğru olur.
4. Halk takvimindeki **dönemler** ile sıcaklık analizi sonuçları arasında belirgin bir uyum vardır (regülarite özelliği göstermektedir, Erinç 1984:231). Bu nedenle ölçüm sonuçlarının olmadığı sahalardaki iklim özelliklerinin belirlenmesinde halk takvimi verilerinden yararlanılabilir. Ölçüm sonuçlarının bulunduğu sahalarda ise sayısal analiz ile elde edilen sonuçları daha da güçlendirmek amacıyla yararlanmak mümkündür.
5. Halk takvimi verilerinin bir diğer katkısı ise planlama çalışmalarının amacına ulaşmasında olabilir. Planlama çalışmalarında iklim analizi sonuçları yanında halk takvimi verilerinin kullanılması sonuca ulaşmayı kolaylaştıracaktır. Bu aynı zamanda alınan kararların toplum yaşamı ile uyumunu kolaylaştıracaktır.
6. Halk takvimi ve sıcaklık özellikleri bakımından belirlene dönemler, benzer dinamik, sinoptik şartların belirli zamanlarda daha sık tekrarlandığı anlamına gelir. Tanımlanmaya çalışılan bu ilişkinin araştırılması iklim çalışmaları bakımından önemlidir. Bu nedenle belirli dönemlerdeki hava tiplerinin etki sıklıklarının araştırılmasına ihtiyaç vardır.

T.KOÇ-N.KESKİN/UZUNKOPRU'DE HALK TAKVİMİ VE SICAKLIK İLİŞKİSİ

6. KAYNAKLAR

- Balaman, A. R. (1983) **Gelenekler; Töre ve Törenler**. Betim Yayınları, Halkbilimi (Folklor) Dizisi: 1 İzmir.
- Erginer, G. (1984) **Uşak Halk Takvimi, Halk Meteorolojisi**. Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- Eriñç, S. (1984) **Klimatoloji ve Metodları**. İÜ Yay. No:3278 Den. Bil. ve Coğ. Enst. Yay. No:2 GÜR-AY Matbaası, İstanbul.
- Ertüre, S. (1977) "Takvimlerimizdeki Klimatolojik Verilerle İstanbul Meteorolojik Gözlem Bulguları Arasındaki İlişki" **İÜ Coğrafya Enstitüsü Dergisi** S:22 s: 163-174.
- Fairbiridge, R., Erol, O., Karaca, M. and Yılmaz, Y. (1997) "Bacground to Mid-Holocene Climatic Change in Anatolia and Adjacent Regions" In Dalfes, N., Kukla, G., Weiss, H. **Third Millenneum BC Climate Change and Old World Collapsa**. Nato ASI Series Vol 149:595-610, Springer Verlag.
- Güner, İ. ve Şimşek, O. (1998) "İğdır'da Halk Takvimi ve Meteorolojisi". **Türk Coğrafya Dergisi**, S:33, s: 129-139
- Koç. T. (2000) Kuzezybatı Anadolu'nun İklim Analizi :Sinoptik, İstatistik ve Uygulama Boyutları İle (Tamamlanmış proje raporu). **BAÜ Araştırma Fonu** No:97/5 Balıkesir.
- Koçman, A., (1993b) Ege **Ovalarının İklimi**. Ege Üniv. Ede. Fak. Yay. N:73 İzmir.
- Nişancı, A. (1989) "Orta Karadeniz Bölümünde Mevsimlik Hava Tipleri Bakımından Önemli Devreler". **Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yük. Kur. Coğrafya Bil. ve Uy. Kol. C:1 S.1 s:48-69**
- Tunçdilek, N. (1967) "İsparta Isı Takvimi" **İÜ Coğrafya Enstitüsü Dergisi** S:16, s:38-52.